

Motion till riksdagen

1989/90:N311

av Per-Ola Eriksson m. fl. (c)

Handelspolitiken

Inledning

Sverige är ett litet land med högt specialiserad produktion och med ett starkt import- och exportberoende på flera varuområden. En öppen internationell handel är ett avgörande ekonomiskt villkor för en nation med dessa förutsättningar.

För ett land som Sverige med en exportberoende ekonomi skulle en mer protektionistisk världshandel innebära svåra ekonomiska problem. Den inhemska marknaden är för liten för att kunna utgöra en sluten enhet. En fungerande utrikeshandel är därför nödvändig för att vårt land skall få resurser till reformer och välfärdsutveckling.

Ett stort antal människor är sysselsatta i företag med huvudsaklig avsättning av produkterna utanför landets gränser. Importberoendet inom den svenska exportindustrin är också betydande. Många av de produkter som importeras är sådana som är nödvändiga för att industrin skall fungera. Importinnehållet i tillverkningsindustrins produkter uppskattas ofta till 50 %.

Nära 90 % av Sveriges utrikeshandel sker med de övriga västliga industriländerna, varav ca 73 % med övriga länder i Västeuropa. Den svenska exporten till Västeuropa har ökat kraftigt under de senaste åren. Däremot har handeln med u-länderna och statshandelsländerna minskat.

Under 1990 förväntas exportökningen bli 2.7 %, vilket jämfört med 1989 är en minskning. Då var ökningen ca 3.5 % i volym.

På grund av den förda ekonomiska politiken har priserna på svenska produkter stigit snabbare än världsmarknadspriserna. Detta har lett till att den svenska industrin förlorat marknadsandelar både på hemmamarknaden och utomlands.

För att kunna få en mera gynnsam utveckling av den svenska utrikeshandeln måste den ekonomiska politiken inriktas så att konkurrenskraftiga företag kan skapas. Löne- och kostnadsutvecklingen i näringslivet kan inte i längden överstiga den som gäller för andra industriländer.

Frihandel – protektionism

En öppen och fri handel är emellertid ett av flera medel för att nå ett väl fungerande samhälle. Frihandel kan alltså inte vara ett mål i sig. Då den kommer i konflikt med andra mål blir det nödvändigt med modifieringar.

En verklighetsanknuten debatt om frihandel idag gäller inte heller ytterligheterna, d.v.s. total protektionism – total frihandel. Den rör snarare vilka modifieringar som är nödvändiga eller angelägna, t.ex. i vilken grad Sverige vid utformningen och tillämpningen av sin handelspolitik bör ta sociala, miljömässiga, hälsopolitiska, regionalpolitiska eller säkerhetspolitiska hänsyn.

Mot. 1989/90
N311

GATT

Den s.k. Uruguay-rundan, som är benämningen på den pågående förhandlingsrundan inom GATT, inleddes år 1986 och förväntas bli avslutad under år 1990. Utgången av förhandlingarna kommer att ha stor betydelse för möjligheterna att skapa ett stabilt multilateralt handelssystem.

För ett litet land som Sverige är det angeläget att GATT-rundans resultat blir positivt annars föreligger en stor risk att de stora och rika nationerna eller handelsblocken genom bilaterala handelsöverenskommelser försvårar världshandeln.

Till några av de särskilt svårösta områdena under Uruguay-rundan hör handeln med jordbruksprodukter, immaterialrättsliga frågor, teko samt frågor som rör GATT:s s.k. skyddsklausuler.

Jordbruket är en väsentlig del av svenskt näringsliv och har en avgörande betydelse för att upprätthålla sysselsättningen i stora delar av landet. Dessutom spelar jordbruket en viktig roll i miljösammanhang. Det är därför angeläget att Sverige i GATT-förhandlingarna inte medverkar till att avreglera handeln med jordbruksprodukter ensidigt eller på ett sådant sätt att det varaktigt skapar problem för det svenska jordbruket.

De olika internationella avtal som Sverige undertecknat medger som regel vissa möjligheter att göra undantag från frihandel, s.k. undantagsklausuler. Det har då förutsatts att undantag kan göras från frihandeln i trängda lägen, t.ex. vid betalningsbalanskriser eller svårigheter för vissa näringsgrenar och regioner.

Undantag från ingångna förpliktelser tillåts också för att skydda nationella säkerhetsintressen, människors liv eller hälsa, djurs och växters existens. Däremot saknas skyddsklausuler, som tar andra miljömässiga eller sociala hänsyn, exempelvis möjlighet till åtgärder mot import av produkter, som framställs genom barnarbete eller underbetald arbetskraft.

En central fråga är därför huruvida GATT-avtalet borde kompletteras med social- och miljöklausuler. Det är också några av de frågor som hittills varit svårast under den nu pågående s.k. Uruguayrundan. Enligt vår uppfattning bör det finnas möjligheter att införa sådana klausuler.

U-länderna

U-länderna befinner sig i en svår ekonomisk situation. De industrialiserade och rika länderna måste därför gemensamt medverka till att hjälpa dessa länder genom ökad handel och ökat samarbete.

Sverige bör stödja u-länderna genom att stimulera handeln med dessa länder och underlätta deras export. U-länderna måste exportera för att kunna köpa för deras utveckling nödvändiga varor, men också för att klara de tyng-

ande län som har blivit en svår börda för många av dem. U-ländernas skuld-börda är ett allt större problem för dessa länder.

U-länderna har ofta från början blivit ensidigt beroende i sin utrikeshandel genom att kolonialmakterna en gång ville dominera över dem för att få billiga råvaror och avsättning för sina industriprodukter. En ekonomi, visserligen på låg nivå men med ett ofta omfattande lokalt och regionalt handelsutbyte, slogs sönder. När dessa länder sedan försökte grunda en modern utveckling på import av billig olja, och oljepriset plötsligt steg, hamnade de i dagens till synes olösliga skuldsituation. Denna kan inget fattigt land klara genom exportöverskott. Den måste klaras genom internationella insatser.

För u-länderna är det nödvändigt att både producera varor för den egna befolkningens behov, för export och för att ersätta dyr import. I denna produktion måste man så långt möjligt utgå från egna råvaror och produkter.

Sverige har bilaterala handels- och samarbetsavtal med ett tjugotal olika u-länder. Enligt vår uppfattning bör Sverige eftersträva att ingå avtal med ytterligare ett antal länder.

En öppen och fri handel fungerar bäst när parterna på världsmarknaden agerar utifrån likartade förutsättningar. Införande av handelshinder mellan utvecklade och industrialiserade länder bör således inte accepteras.

Frihandelssystemet kan emellertid leda till negativa effekter vad avser fördelningen av ekonomiska resurser mellan industri- och utvecklingsländer. Det är angeläget att en öppen och fri världsmarknad inte förstärker den obalans mellan i- och u-länder som för närvarande finns i världshandeln.

U-ländernas sårbarhet och sämre konkurrensförmåga har inneburit svåra påfrestningar på u-ländernas ekonomier. Det finns därför skäl att aktualisera frågan om konsekvenserna för relationerna mellan i- och u-länder av en öppen och fri handel. Denna fråga bör dock hanteras främst i internationella organ. Enligt vår mening har Sverige ett stort ansvar att så sker. Detta bör ges regeringen till känna.

Norden som hemmamarknad

Mot bakgrund av den ökade integrationen i Västeuropa inom ramen för E.G är det nödvändigt att stärka och utveckla handeln i Norden. Därför måste administrativa och tekniska handelshinder i Norden tas bort för att möjliggöra en vidgad och bättre fungerande marknad i vårt närområde.

Det nordiska samarbetet måste i detta sammanhang tillmätas stor betydelse. De nordiska länderna är inte blott viktiga ekonomiska partners för varandra med därav följande intressegemenskap utan har också i långa stycken en likartad principiell syn på ekonomi och handel.

Norden som hemmamarknad har etablerats som mål i det nordiska samarbetet. Det finns emellertid många kvarvarande hinder för handel och ekonomiskt utbyte mellan de nordiska länderna. Det arbete som bedrivits de senaste åren har inneburit kartläggning och antagande av vissa principiella riktlinjer. De konkreta resultaten av detta arbete har dock varit få. Det måste nu komma till utförande.

Sverige bör för sin del gå in för ett breddat och intensifierat nordiskt samarbete på det ekonomiska området. Det kräver att man för svensk del har

en hög ambitionsnivå och att svenska myndigheter erhåller klara anvisningar vid sitt deltagande i nordiska samarbetsorgan.

Det bör uppmärksammas, att det nordiska samarbetet givetvis har ett stort värde i sig, men också att det finns möjligheter att på nordisk nivå lämna väsentliga bidrag till det västeuropeiska samarbetets utveckling.

Mot. 1989/90
N311

Nödvändiga begränsningar i frihandeln

Den svenska handelspolitiken måste beakta att det svenska samhället har många värden att värda, vilket kräver ett skydd mot extrem frihandel inom vissa områden. Det behövs därför vissa skyddselement i den svenska handelspolitiken utöver de möjligheter som skyddsklausulerna i de internationella avtalen medger.

Av beredskapsskäl är det bl.a. nödvändigt att slå vakt om de inhemska produktionsmöjligheterna av livsmedel, kläder, skor etc som måste finnas tillgängliga inom landet i en avspärningssituation. Inom jordbruket och trädgårdsskötseln finns det restriktioner. Utan restriktioner skulle dessa näringar råka i svårigheter med svåröverskådliga konsekvenser i form av ökad sårbarhet och regional obalans i hela det svenska samhället som följd.

Begränsningar får aldrig bli ett självändamål och bör därför kontinuerligt utvärderas och prövas. Det är dock viktigt att översynen görs allsidigt och att man allsidigt tar hänsyn till olika faktorer, bl.a. den regionala utvecklingen.

Sociala, hälsopolitiska och miljömässiga aspekter måste ligga till grund för Sveriges handelspolitiska ställningstaganden. I vårt land har vi uppställt särskilda krav på produktion och produkter inom industri och jordbruk. Vi måste t ex uppställa samma krav på importerade produkter som på inhemskt producerade.

Härigenom kan en svensk produktion, på vilken det ställs motiverade sociala och andra krav av hälso- och miljökaraktär, komma att ställas mot produkter som framställs utan miljökrav, av barnarbetare i dålig miljö eller av annan underbetald arbetskraft. En kartläggning bör ske över vilka importprodukter som bedöms ha producerats under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt, med slavarbete eller utnyttjande av barn. Detta bör ges regeringen till känna.

Integration i Västeuropa

Den västeuropeiska integrationen är ur svensk synpunkt inte bara fråga om relationerna till EG utan till Västeuropa i dess helhet. Det är viktigt att medverka till att undanröja administrativa och tekniska handelshinder i Västeuropa. Det är också av stor principiell vikt att ett svenskt deltagande i integrationen i Västeuropa inte försvårar våra möjligheter att utveckla förbindelserna med övriga OECD-stater, Östeuropa och u-länderna.

Inom ramen för EFTA måste Sverige verka för ökat handelsutbyte med länder och områden utanför EG-området, t.ex. Sovjet och övriga Östeuropa, Nordamerika, u-länderna och länderna i Stilla havs-området.

I relationerna med EG är det viktigt att skapa ett förhandlingsmässigt starkt EFTA. Centerpartiet föreslog i motioner till 1988/89 års riksmöte att regeringen bör verka för att tillsammans med de andra länderna ekonomiskt

och kanslimässigt stärka EFTA. I budgetpropositionen 1990 föreslår regeringen ett ökat anslag med 5 miljoner kronor till EFTA. Detta ligger i linje med vårt förslag från 1989. För att EFTA också skall kunna utvecklas och bli ett redskap för sina länder i handeln med andra delar av världen, exempelvis Öststaterna, bör regeringen ha beredskap att tillsammans med övriga EFTA-länderna ytterligare förstärka EFTA:s resurser. Vi berör detta i annan motion.

Handelskontor

Sveriges Exportråd, som inrättades 1972, har till uppgift att som centralt organ planera, samordna, marknadsföra och genomföra åtgärder för att främja svensk export. Exportrådet bidrar på ett mycket aktivt sätt till att hjälpa svenska industriföretag att nå ut på den internationella marknaden. Inte minst de mindre och medelstora företagen har stor nytta av den hjälp som exportrådet kan bistå med när det gäller allmän rådgivning, marknadsundersökningar, konkurrentanalyser, förmedling av affärsförfrågningar, o.s.v.

Handelssekreterarna är en viktig del i exportrådets utlandsorganisation. Det finns för närvarande 19 handelssekreterartjänster. Därutöver har ett antal ambassader och konsulat i länder som är intressanta marknader för Sverige personal med särskild kommersiell kompetens. Tillsammans är dessa tjänster viktiga för att svenska företag skall kunna nå ut på den internationella marknaden.

Den snabba utvecklingen i Östeuropa med ökad öppenhet och demokratisering kommer med stor sannolikhet att betyda mycket för den svenska handeln med denna del av världen. En utbyggd svensk kommersiell utlandsrepresentation blir därför allt mer nödvändig. Exportrådet för också fram förslag om att inrätta ett särskilt handelskontor i Moskva. Dessutom är det enligt exportrådets uppfattning viktigt med ett handelskontor i Seoul.

Riksdagen uttalade våren 1989 att det är angeläget att inrätta ett handelskontor i Moskva. Regeringen föreslår i budgetpropositionen i stället en förstärkning av den exportfrämjande kapaciteten inom ambassaden med särskilt kommersiellt inriktad expertis.

Det är, enligt vår uppfattning som också delas av exportrådet, angeläget att ett fristående handelskontor inrättas i Moskva. Erfarenheterna från andra handelskontor visar att näringslivet och de enskilda företagen har lättare att skapa kontakt via ett handelskontor än via en ambassad. Det är också lättare att rekrytera kvalificerad personal med kommersiell inriktning till ett handelskontor. I detta sammanhang vill vi även understryka behovet av en utbyggnad av exportrådets möjligheter att medverka till ökad kontakt och handel med de tre baltiska republikerna, Estland, Lettland och Litauen. Detta bör ges regeringen till känna.

Utvecklingen i flera av de östeuropeiska länderna kommer att bidra till ökad handel och export för svenska företag. Mot denna bakgrund är det angeläget att pröva inrättande av handelskontor i flera andra östeuropeiska länder, exempelvis Polen, de baltiska länderna och Östtyskland. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om ett program för ökad handelsrepresentation i Östeuropa. Detta bör ges regeringen till känna.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handelspolitikens inriktning,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om u-ländernas utsatta ställning i världshandeln,¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av ett intensivt arbete för en nordisk hemmamarknad,¹]

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en kartläggning av i vilken omfattning import förekommer av varor producerade under oacceptabla förhållanden från hälso- och miljösynpunkt eller med utnyttjande av slavarbete, barn eller annan efter lokala förhållanden underbetald arbetskraft samt förslag till åtgärder som kartläggningen kan motivera,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avtalsslutande parters rätt att inom GATT-avtalet förhindra import av varor som producerats under oacceptabla förhållanden.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handeln med jordbruksprodukter,²]

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett handelskontor i Moskva,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett program för inrättande av handelskontor i Polen, Östtyskland och de baltiska länderna.

Stockholm den 24 januari 1990

Per-Ola Eriksson (c)

Roland Larsson (c)

Kjell Ericsson (c)

Ivar Franzén (c)

Jan Hyttring (c)

Sven-Olof Petersson (c)

Börje Hörnlund (c)

Kersti Johansson (c)

Håkan Hansson (c)

Marianne Andersson (c)

Göran Engström (c)

¹ 1989/90:U235

² 1989/90:Jo245